

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1991
FORFATTER:	Margrethe Fenger
TITEL:	Hjemmesygeplejerske i Eltang-Vilstrup Kommune 1938 – 1942.
KORT RESUME:	Om patienter, naboer og plejehjemmet i Nr. Bjert.

Hjemmesygeplejerske i Eltang-Vilstrup Kommune 1938-1942

Af Margrethe Fenger

Min tid som hjemmesygeplejerske i Eltang-Vilstrup fra 1. januar 1938 til 1. november 1942 var en begivenhedsrig tid, som jeg med glæde ser tilbage på.

Jeg kom til Eltang station om eftermiddagen den 1. januar 1938. Der stod Sygeplejeforeningens formand med sin bil for at tage imod mig. På vej mod Nr. Bjert stoppede vi op ved hans hjem, Karensdal, hvor fru Jensen trakteredede med kaffe, medens jeg fik lidt underretning om forholdene, som jeg slet intet kendte til. Jeg vidste blot, hvad jeg skulle have i løn, jeg tror, det var 125 kr. pr. måned plus bolig. Mange andre steder, jeg kendte, boede sygeplejerskerne i nye huse, som var bygget specielt til dem, men her blev min bolig tagetagen i et nyt hus som ejedes af en ung håndværkerenke med to børn, en dreng på 8 1/2 år og en pige på knapt 4 år.

Da jeg kom, havde fru Rønnow nytårgæster, og jeg blev budt på aftensmad sammen med dem. Jeg fik en pæn stue med stort kvistvindue, soveværelse med skråvæg og et gavlvindue. Fra stue til køkken var der 3 døre, først den ud til trappegangen, så ind til loftet og derfra til det meget lille køkken, hvor der dog var både rindende vand og afløb (vask) og en lille centralvarmeribbe. Til madlavning var der et primusapparat, og det fungerede udmærket under normale forhold, men da petroleum under krigen blev af dårlig kvalitet, kunne jeg ikke koge kartofler, uden at primusapparatet måtte tændes om mindst én gang.

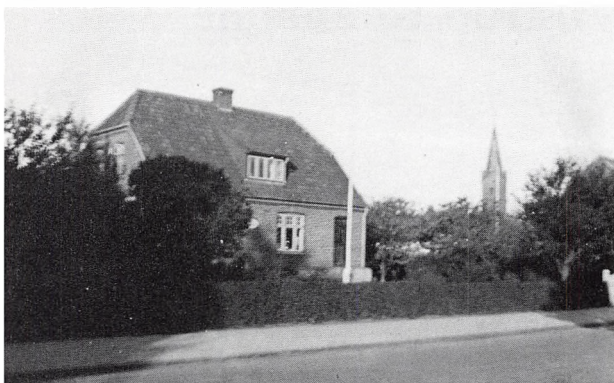
Lastbiler måtte ikke køre på søn- og helligdage, derfor kom min broder først næste dag med mit bohav. Fru Rønnow havde dog stillet en seng til rådighed den

første nat, og jeg sov sødeligt, til jeg mærkede en underlig kilden i nakken. Jeg hoppede ud af sengen, og så en forfjamsket mus midt i den. Musen hoppede ned på gulvet, hvor jeg lagde lidt mad til den, førend jeg atter gik i seng. Det første, jeg købte i Brugsen lige overfor, var en musefælde, som jeg dog kun fangede den ene mus i.

Den sygeplejerske, som jeg afløste, havde også boet hos fru Rønnow, og fru Rønnow var godt stedkendt, hvilket var en stor hjælp, da gadenavne og husnumre endnu ikke blev brugt. De manglede især i Strandhuse, men folk dernede kendte jo hinanden, og jeg kunne også spørge mig for hos købmanden.

Selvfølgelig var det en ulempe, at jeg ikke havde telefon, men cykelhandler Rasmussen, »Hjønne«-Ras, tog mod telefonbesked, som han skrev på sedler og satte i min brevsprække, og jeg kunne så gå derhen og telefonere til læger og patienter. Når jeg gik ud, satte jeg en tavle og griffel uden for min dør. Så kunne folk skrive besked på den.

En stor del af tiden gik med at passe barselspatienter. Sundhedsplejersker var der endnu ikke, så jeg brugte megen tid på at kontrollere de nyfødte. Et sted opgav jeg dog næsten at sige noget, for der var så ubeskriveligt rodet, og drengene på 5 og 3 år var jo da kommet igennem spædbarnsalderen. Nogen tid efter, at jeg havde været der, standsede en læge mig på vejen og henstillede til mig at tage hen og se netop det hjem. Jeg måtte da tilstå, at jeg havde droppet netop det, fordi jeg syntes, at det var helt håbløst. Jeg måtte jo så derhen igen og konstaterede, at spædbarnet trods alt

Villa Pax, fru Rønnows hus, fotograféret af frk. Fenger. Til højre ses Nr. Bjert kirkespir, som det så ud før ombygningen i 1943.

trivedes, men derudover stod jeg magtesløs.

Hos en barselspatient var der uhyggeligt mange lopper. De elskede at sidde både under moderens varme omslag for ikke at tale om hos den lille. Jeg kom altid der sidst på ruten. Når jeg kom hjem, trak jeg strømperne af og stillede mig midt på gulvet. Det viste sig at være en glimrende måde at fange lopperne på, for de stiledede straks mod mine bare ben. Da jeg samtidig kom meget hos en ældre mand i et meget probert hjem, syntes jeg, at jeg måtte sige, hvad de kunne risikere, at jeg bragte med mig. »Hvor er det da godt, at De siger det, for jeg fandt en loppe i morges, og jeg har været så flov over det og så bange for, at De skulle finde en her«, sagde konen.

Jeg telefonerede til lægen for at spørge, om jeg kunne risikere at sprøjte med »Flit«, hvor der var et spædbarn. Doktoren svarede ved straks at spørge, hvordan jeg havde det. »Tak, jeg har det da godt«. Så kom doktoren frem med, at han altid var så loppebidt, når han havde været i det hjem, men for øvrigt måtte der »flites« når som helst. Da konen var kommet op, sagde jeg, at jeg jo ikke havde kunnet undgå at se lop-

perne, men hvis jeg måtte, så ville jeg meget gerne hjælpe hende med at blive af med dem. Vi tog fat med »fliten« og med godt resultat. Jeg fik for øvrigt at vide, at lopperne kom ind med tørvene. Nogen tid efter standsede konen mig oppe ved vejen og spurgte, om jeg ikke ville ind og se den lille, og da var det virkelig en fornøjelse at se så pænt, der var blevet.

Dengang var det endnu ikke almindeligt at have badeværelser, der var servanter, servantestel og natpotter. For at få en biindtægt fandt fru Rønnow på at installere et badeværelse, hvor folk for få kroner kunne tage bad. Det agiterede jeg for, og jeg tilbød de ældre assistance med at skrubbe dem på ryggen, hvis de kom, når jeg var hjemme. Jeg mindes en gammel mand, som egentlig havde stor lyst, men opgav det alligevel: »A ska sæe Dem, a går med uld, og det holder huden ren«, sagde han.

En kone havde jeg engang i hendes hjem skrubbet så eftertrykkeligt på ryggen, så vi kaldte det »hudbehandling«. Det var hun så stolt af, at hun fortalte rundt omkring, at »frk. Fenger har givet mig hudbehandling på ryggen«.

Jeg har endnu ikke fortalt om vor rare mælkeemand, Jepsen, som alle hverdagsmorgener kom kørende med sin mælkevojn med hest for. Han ringede med en klokke, og så kom konerne af hus og fik tappet mælk efter ønske i kander og krukker. Vi, der ikke var hjemmевærende, stillede blot vore bøtter ud ved lågen, så fandt Jepsen sedlen med bestillingen og aftalte penge. 1 liter mælk kostede kun få ører dengang. Brugsen, slagter og 2 bagere var der i byen, så vi behøvede ikke at tage til Kolding for madens skyld.

Der var Strandhuse-fiskere, som kørte rundt med fisk bestemte dage. En fisker, i hvis hjem jeg af og til havde ærinde, sagde ganske vist, at han altid satte til ved det, men han fortsatte dog i en årrække. Medens jeg tænker på ham, kommer jeg i tanke om en episode i hans hjem. Hans kone var syg. En dag, da jeg ville hjælpe hende lidt højere op i sengen, mente hun, at

hun selv kunne hjælpe lidt til ved at hive sig op i sengebåndet, men ak – det var ikke sengebåndet, hun greb fat i, men en »fluefanger«, en af disse 6-7 cm brede og 1/2 m lange brune papirsstrimler oversmurt med klist, som holdt fluer fast, så snart de berørte dem. Konen og jeg fik hver sin del af klistestrимlen på håret samt dens fangst af hel- og halvdøde fluer. Heldigvis var vi enige om at tage det fra den gemtligе side.

Senere havde samme kone årebetændelse i et ben, lægen havde ordineret varmt omslag, men det ville konen altså ikke have, »for hun ville ikke skoldes«. Jeg prøvede at fortælle, at jeg havde lagt utallige omslag, men endnu aldrig skoldet nogen. Jeg havde ganske privat anskaffet nogle specielle håndklæder, som var tykke og lette at vride. Efter megen parlamenteren fik jeg det da også ordnet. Næste dag kom lægen samtidig

med mig; han »luskede« sig diskret til at føle på det omslag, som jeg lige havde taget af, om det var »sjasket« eller kun lidt fugtigt. Han fandt det åbenbart tilfredsstillende, så vi skulle fortsætte behandlingen. Jeg fandt på et tidspunkt lejlighed til at udtrykke mit ønske om, at radioens reporter, hr. Krüger, ville komme på besøg. – »Hvorfor det?« Jo, så kunne han opleve og derefter fortælle i radioen, om hvordan en stakkels hjemme-sygeplejerske blev behandlet. Konen havde humoristisk sans nok til at »tage« det.

Få dage efter at jeg var kommet til Nr. Bjert, overværede jeg i forsamlingshuset skolebørnenes årlige dilettantkomedie, som lærer Probst havde lagt et vældigt arbejde i. Han var en mester til at finde de rette til rollerne og til at sørge for, at også de mindre begavede var med.

Det næste, jeg fik med skolebørn at gøre, var, at der blev klaget over, at der var for mange, som havde lus. Jeg gik til kredslægen for at få anvisning på den bedste måde at angribe den sag på og fik endda en stor tak af ham, fordi jeg tog mig af sagen. Jeg gik hen i skolen, så børnene efter, men sagde ingenting. Da jeg var færdig, kom det, næsten som i kor, fra børnene: »Lærer Probst skal også ses efter«. Lærer Probst lagde beredvilligt hoved til. Når mørket så var faldet på, listede jeg rundt til de befængte hjem og tilbød min hjælp og blev vel modtaget alle steder. Nogen tid efter kom en mor op til mig og spurgte, om jeg ikke nok ville komme og se hendes børn efter, for de havde nylig haft »mistænkelige gæster«, og dermed var den affære ryddet af vejen.

Store bededagsaften var jeg for første gang bedt ud en aften til varme hveder hos en familie i Strandhuse, men jeg måtte sende afbud. Jeg måtte til Lilballe, hvor en gammel mands husbestyrerinde var kommet på sygehuset. Ellers sov en karl fra en af gårdene derhenne, men netop den aften skulle byens karle til fest. Jeg tog så min lagenpose, og hvad jeg ellers behøvede, med mig. Jeg betingede mig, at naboerne som sædvanligt sørgede for Lars Jørns morgenmad, for det var en me-

get travl periode. Jeg skulle både til Drejens og Strandhuse om morgenen. Det ville ikke være sandt, hvis jeg nu skrev, at jeg sov godt, for sikken kørsel, der var på landevejen lige forbi huset, og sofaen, jeg lå på, havde fjedre, der stak mere eller mindre op i min ryg. Men da jeg sagde farvel til Lars Jørn, sagde han dog: »Nu skal du have tak, fordi du kom og sov hos mig i nat«.

Pinsedag, ved 9-tiden, bankede det på min dør. Det var snedkeren: »Nu skal vi hen og lægge Lars Jørn i kiste. Jeg holder her ude på vejen med kisten«. Ved den lejlighed kom jeg ud for noget, som jeg ikke havde troet, at jeg skulle opleve, nemlig at der skulle komme en ligsynsmand og skrive dødsattest. Den lov gjaldt et vist antal kilometer uden for købstadsgrænsen. Jeg barberede manden og lagde ham pænt til rette. År og dag senere blev en midaldrende mand i en hel anden kant af sognet langvarigt syg. Brødre og venner kom og så til ham. Jeg henstillede til dem om at barbere manden, men den ene dag gik efter den anden, jeg prøvede at lokke dem ved at sige, at de jo havde meget bedre øvelse i det fag end jeg. Men jeg fik at vide, at jeg havde da barberet Lars Jørn i en håndvending, det havde Marie selv sagt (Marie var Lars Jørns husbestyrerinde), hvortil jeg replicerede: »Ja, men han var jo død og mærkede ikke, om jeg var klodset på fingrene og ruskede i skægstubbene«.

Jeg havde nogle år tidligere været i Frankrig, hvor jeg bl.a. lærte at koge urte- og fiskesupper. En dag i 1939 blev jeg bedt på kogt torsk et sted. Lige da jeg kom, tog konen gryden af komfuret, gik hen til vasken og hældte vandet fra. »Men hvad gjorde De dog?« »Hældte vandet fra«. »Ja, det så jeg – men hvis det nu var en høne, så havde De hældt det op i en krukke og kaldt det suppe. Torskevandet er lige så værdifuldt til suppe!« Det lykkedes mig virkelig, endog på en gård, at få dem til at bruge torskevandet. Til at begynde med turde de dog ikke byde karlene det, men efterhånden vandt det indpas, og de kaldte skiftevis suppen for torskesuppe

eller »frk. Fenger-suppe«.

I Frankrig havde jeg også lært at spise kanin. Det lykkedes mig engang at få en slagtet og flået kanin hos en mand i Drejens Skov. Da jeg snakkede op om det, blev der sagt: »Ja, jeg så godt, at der var en kat kørt over uden for fru Rønnow« (det lokkede altid en bid mere ned). Men det gik nu godt med kaninen, for jeg delte den med en lille familie, som havde bedre forhold end jeg til kaninstegning.

Den første sommer var jeg af og til ude hos gamle fru Buhl. En lørdag, da jeg gik derfra, stod Ella Buhl parat med en kylling til mig. Den var både plukket og opskåret, så jeg kørte direkte til Brugsen og købte en lille gryde lige tilpas til kyllingen. Den gryde har jeg endnu i 1991, så jeg sender endnu ofte Ella Buhl og hendes kylling en venlig tanke, når jeg bruger gryden.

Så var der den gamle tante i Strandhuse. Den første nat, jeg sad hos hende, var hendes åndedræt så elendig, så jeg fra time til time troede, at det var ved at være slut. Hun lå på et loftsværelse, men der var da et glas vand deroppe. Jeg vikled lidt vat om tandbørsteskæftet, dyppede det i vand og vædede dermed tantes tørre læber og tunge. Tante overvandt krisen, og en skønne dag gav doktoren hende lov til at komme lidt op. Jeg var betænkelig, jeg nærmest bar hende hen på stolen. Hun var meget tam, og da jeg kom næste morgen, var jeg meget spændt på, hvordan natten var gået. Jeg traf først broderdatteren, som sagde: »De kan tro, tante er vred på Dem!« »Men hvorfor dog det?« »Ja, tante havde troet, at hun skulle have gået hen til kommoden, og så havde hun ikke fået lov at gå et eneste skridt«. Så var jeg orienteret og kunne straks sige til tante: »De ser jo helt flink ud i dag, så mon ikke De kan gå hen til kommoden?« Så var der ikke mere i vejen mellem os. Tante spurgte en dag: »Hvad var det egentlig for en sut med vand, De gav mig, dengang a var åndssvag?« Endnu en tid kom jeg der. Jeg sluttede af en søndag, men da var det ikke alene for tantes skyld. Nej, broderdatteren havde lovet mig en tur i robåden

ud langs kysten, så jeg kunne se husene fra søsiden. En herlig tur!

Nabosygeplejersken, Bertha Hansen, og jeg skulle afløse hinanden i ferier. Jul og nytår klarede vi let, for frk. Hansen havde fødselsdag nytårsdag, så da ville hun gerne have fri, og det passede mig udmærket at besøge familie i Fredericia eller Horsens i julen.

Jeg må jo have befundet mig godt, når jeg indrettede mig, som jeg gjorde de to første sommerferier (3 uger). I 1938 tog jeg først på fodtur Bornholm rundt og boede på vandrerhjem. Sidste del af ferien var jeg til hjemmesygeplejekursus på Hindsgavl. Juni 1939 tog jeg med Dansk Vandrerlaug på 10 dages tandemtur til England. 12 tandemmer, flest piger. Jeg fulgtes med en pige fra Kolding. Vi havde trænet ved at køre til Christiansfeld og Vejle, og vi klarede os fint. Vi kom hjem, brune, næsten som mulatter. Vandrerhjemmene derovre var eksemplariske, men der var dog en lidt underlig stemning. Bl.a. fandt vi det mærkeligt med de mange sirene-alarmer.

Jeg havde fået den ide, at jeg i den sidste del af ferien ville til Skagen. Det var jo en lang strækning at cykle både frem og tilbage, så jeg fandt på at benytte mig af moderne teknik. Jeg cyklede til Esbjerg, sendte cyklen med tog til Ålborg, tog selv pr. den nyoprettede flyrute derop. Vi fløj bl.a. lige over Rebild Bakker – men de syntede jo ikke af noget set fra luften, så jeg var glad over, at jeg, medens jeg ventede på cyklen, kunne tilbringe en halv dag ude i det storslåede landskab. Jeg var heldig med vejr og vind, både til Skagen og ned til Århus. Der fik jeg ganske uforvarende lejlighed til at overvære Dansk Sygeplejeråds landsmøde for sygeplejersker. Fuld af forundring var jeg over at høre om alle de goder, vi skulle have ret til – men alligevel var jeg kun glad over at komme hjem igen til mine primitive forhold.

I lang tid hjalp jeg en meget skrøbelig gammel kone i Lilballe. Hun boede hos en ugift datter, eller omvendt. Selv om hun blev passet godt af datteren, gav

Æ sygeplejersk' på den uundværlige cykel.

hun også mig meget arbejde, og så var det jo i det fjerne Lilballe. En lørdag morgen var det slut. Da jeg var færdig, frydede jeg mig på hjemvejen ved tanken om, at jeg var fri for at køre den lange vej næste dag, søndag. Men det var for tidligt, jeg glædede mig, for da jeg kom hjem, var der en seddel, hvorpå der stod: »Vil De se ud til familien X i morgen, når De kommer til Lilballe – det er noget med den lille«. De mennesker havde ikke telefon, så jeg var nødt til at cykle ud og se, hvad det drejede sig om. Det var kun en bagatel, som vi sagtens kunne have talt os til rette om, hvis vi havde haft telefoner. Heldigvis var vejret godt den søndag. Lilballe var og blev mit ømme punkt, jeg kunne ikke komme derud uden at krydse Bramdrupdam- eller Eltang-sygeplejersken. En søndag middag, da jeg lige havde sat mine kartofler på primus, bankede det på min dør. Der stod en forkarl fra en af gårdene i Lilballe. Han skulle bede mig om at køre med hjem til gården. En af døtrene havde vist dårlig mave. Han mente nok, at de havde talt med doktoren, og han skulle sige, at jeg nok skulle få middagsmad. Efter no-

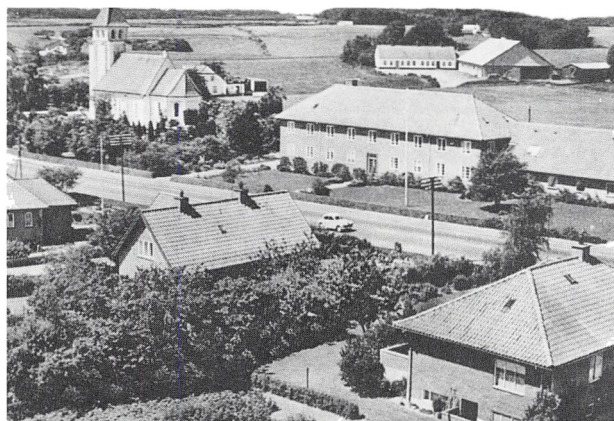
gen parlamenteren med moderen, gav jeg et lavement med god effekt. Derefter blev jeg, da alt var vel overstået – også spisningen – kørt hjem.

De to første vintre, jeg var i Nr. Bjert, var så milde, at jeg slet ikke havde besvær – men så fik vi »fimbulvinter« de to følgende år. Uha! At komme til en gammel kone, som skulle have varmt omslag, var ensbetydende med, at jeg først måtte fyre op på komfuret, og når så endelig omslaget var lagt, og varmen bredte sig, så kunne jeg tørne ud i kulden igen. En tid havde jeg to sådanne patienter – selvfølgelig i hver sin kant af sognet.

Da jeg, kort efter min ankomst, hilste på sognerådsformanden, spurgte jeg, om der var et alderdomshjem: »Nej, hvad skulle vi dog med det?« svarede han. Men det varede kun et par år, førend »De Gamles Hjem« (nu Basagerhus) blev bygget – som godt var. Det blev hurtigt fyldt op. Der var dog endnu et tomt værelse, da jeg blev kaldt ud til Drejens til gamle Else. Hun boede hos sin søn og svigerdatter, hvor hun fik almindelig forplejning, men jeg syntes, at det ville være godt for netop hende, om hun kom op på »hjemmet«. Jeg talte med sønnen og svigerdatteren, med sognerådsformanden og med »hjemmets« bestyrerinde om det, og det varede ikke mange dage, førend jeg kunne bestille »Falck« til at flytte Else. Og det blev en succes. Else syntes næsten, at hun var kommet i himmelen. Da julepynten få dage senere kom frem, mente Else, at skønnere kunne der da ikke være i paradis. Frk. Jensen, bestyrerinden, blev meget glad for Else i de uger, hun levede.

Når jeg havde patienter i yderdistrikterne, hændte det, at jeg tog dem sidst på ruten, sov derude om natten og dermed havde dem tidligt om morgenen igen. På gårdene var der gerne et »kontrol-kammer«, hvor kontrolassistenten boede, når han var der. Det var udmærket undtagen de gange, hvor jeg blev generet af musenes tummel nede i sengehalmen.

Den 9. april 1940 var jeg i Strandhuse i en villa med

Basagerhus, fotograferet ca. 1945.

altan. Da jeg havde ordnet, hvad jeg skulle, gik konen og jeg ud på altanen, hvor vi nød det prægtige forårsvejr og at se, at isen nu endelig var drevet ud af fjorden. Der var lidt rigelig flyvemaskinestøj. Ingen af os havde hørt radio, men vidste dog, at der var noget med, at tyskerne var ivrige med at rekognoscere ved Norge. Da jeg lidt efter, det var midt på formiddagen, kørte hjem ad Strandhusevej, mødte jeg lærervikaren og undrede mig over, at han gik der på den tid. »Ved De da ikke, hvad der er sket?« sagde han. »Tyskerne går oppe på landevejen i en tæt kolonne!« Han fortalte også om kongens opråb! Og få minutter senere havde jeg jo syn for sagn. Af og til var der et lille mellemrum, så kunne vi smutte over vejen, komme hjem til radioen. Vi spekulerede på, hvor længe de ville blive ved at defilere forbi. Ville de på et eller andet tidspunkt stoppe op og komme ind i vore huse? »Lige meget«, sagde Ella mællers, »nu går jeg ind og ruller mit nye gulvtæppe sammen, kommer de ind, skal de i det mindste ikke trampe på det«. Eller ville vi selv blive nødt til at tilbringe natten i den grøft, som dengang var på sydsiden af vejen lige fra Strandhusevej og ned til saddelmagerens hus?

En af gårdmændene havde fået det hverv at for-

mane os til at hænge noget mørkt for vinduerne. Jeg hørte en sige, at det kunne han sagtens sige, han havde sikkert mange hestedækkener. Det tror jeg også, at han havde, men han havde også 3 voksne sønner, så jeg syntes ikke, at han var misundelsesværdig.

Det varede ikke så længe, inden benzinen blev rationeret. Så kunne en læge telefonere og spørge, om jeg kunne gøre ham den tjeneste at se til den eller den patient, og om det var nødvendigt, at han kom, for han havde næsten ikke mere benzin!

Under krigen var det ekstra besværligt at få patienter indlagt på sygehus om aftenen, så hvis »æ sygeplejersk« kunne være hos patienten om natten, kunne indlæggelsen vente til om morgenen. Sådan sad jeg hos en patient én nat. Næste nat måtte jeg af en anden grund være hos en anden patient. Tredje nat var der atter en »udsat« indlæggelse. Så 3 nætter i træk var jeg ikke af tøjet. På et andet tidspunkt fik en ung mand en dundrende lungebetændelse – det var jo før penicillinets tid. Jeg vidste med mig selv, at hvis jeg gik hjem, så fik jeg dog ikke sovet, så jeg spurgte, om jeg måtte sidde i den røde stol om natten. Moderen svarede prompte. »Nej, men vi er meget taknemmelige for, om De vil blive her, så De får en divan herind, så de dog kan ligge ned«. Ud på natten så patienten meget »opkogt« ud, så jeg kontrollerede temperaturen, den var faldet! »Nå, jeg troede næsten termometret var eksploderet, sådan som jeg sveder«, sagde patienten. Dermed var vi ovre krisen.

Noget senere fik en karl på en af gårdene lungebetændelse, han fik nogle piller (en slags forløber for penicillin), de virkede prompte, ja endda så godt, så karlen et par dage efter gik til bal. Det skulle han dog ikke have gjort, for dagen efter var der betændelse i den anden lunge. Rekonvalescenstiden kan man ikke løbe fra.

Da der efterhånden var kommet megen sne, anskaffede jeg ski, men de fik ikke rigtig praktisk betydning. Der var for mange pigtråd »tværmarks« og for mange

levende hegn. Men jeg brugte da af og til skiene, men ikke inde i byen. Da jeg en dag kom spadserende med skiene på skulderen, mødte jeg den gamle smed, som så lidt på mig – så kom det: »Skulle sådan nogen egentlig ikke sidde neden under benene?« En dag var jeg kommet ned til Strandhuse på ski og stillede skiene uden for huset. En stor dreng gik ud og så på skiene, men moderen gik ud og sagde: »Du behøver ikke at se så meget på sådan no'en, for vore penge er ikke til den slags«.

I Strandhuse blev jeg kaldt ind til en ung fisker, som havde fået forfrysning i den ene hånd. Behandlingen var, at den daglig skulle holdes en tid i lunken tælle, en behandling, som moderen hurtigt overtog. Jeg husker stadig hånden, men ikke fiskeren. Derimod husker jeg tydeligt hans lillebror, som sad for enden af køkkenbordet og pillede ved et vækkeur, alt mens han med en vidunderlig mimik rev vittigheder af sig. Drengen var den nu så skattede kgl. skuespiller Erik Påske! – dengang 11-12 år.

En dag da jeg gik hjem fra Strandhuse i et forfærdeligt føre, mødte jeg en strandhusemand, som, idet vi gik forbi hinanden, sagde: »Fa'en til føre«, hvortil jeg replicerede: »Ja, men sikken vidunderlig skøn solnedgang« – og så var vi forbi hinanden. Jeg måtte af og til vende mig om for at se solnedgangen. Næste gang, jeg så den mand, var jeg kaldt til hans hjem. En voksen datter var død af tuberkulose, nu ville de gerne have mig til at hjælpe med at klæde hende, efter hendes eget ønske, i en lys sommerkjole! Nogen tid efter kaldte de mig ind, for hvis nogen skulle gå i Lisbeths galoscher, så skulle det være »æ sygeplejersk«. Jeg takkede rørt. Fik virkelig megen gavn af galoscherne, dengang var galoscher en nødvendighed, nu er de museumsgenstande.

Så var der min specielle ven, gamle Clausen. Hans mave ville ikke rigtig fungere, så jeg gik en dag derhen for at give ham et lavement, men idet jeg kom ind i stuen, holdt han sine hænder op i 1/2 alens afstand,

idet han sagde: »A har sjæl lavet så'en et styk'«, så jeg kunne altså roligt gå igen. En aften, da jeg kom for at se til ham, hørte jeg sønnen sige: »Sover du far?« – »Nej, a har jo ikke sagt go nat te æ sygplejersk«. En dag lige ved middagstid kom sønnekonen hen til mig, hun havde kogt sådan ekstra god suppe til bedstefar, og nu havde doktoren lige været der, og han havde sagt, at bedstefar ikke måtte spise den suppe, om så ikke jeg kunne komme og hjælpe dem at spise suppen. – »Jo, jeg skal jo hjælpe folk, hvor jeg kan, så jeg siger tak!« og fulgte med konen hjem til suppen.

En læge kontaktede mig en dag. Han sagde, at han vidste godt, at jeg ikke måtte give massage, men om jeg ikke kunne gøre både ham og en patient den tjeneste at bevæge hendes hånd og fingre dagligt (efter et håndledsbrud), og hvad var der andet at gøre end at tage ud og arbejde med damens hånd. Hun boede langt ude i Drejens.

Mange situationer står stadig ganske tydeligt for mig 50 år senere. Såsom, at det en dag bankede på min dør, og ind kom en glad udseende mand, som sagde: »Vi har tvillingedrenge på 5 år, de plejer altid at få ens gaver, nu har de hver fået en tvillingesøster!« Det var jo da også en virkelig glædelig begivenhed. Moderen manøvrerede beundringsværdigt godt småpigerne. Hun fortalte for øvrigt, at det i starten havde været meget svært for hende med drengene. Hun havde vist aldrig passet børn før, men nu kunne hun altså. Der gik ikke mange måneder, førend jeg mødte den lille familie på vejen. Drengene var på hver sin lille cykel, og moderen havde pigerne i en anhænger, som faderen, der var fiks på fingrene til den slags, selv havde lavet.

Da vi i 1941 havde rigtig »fimbul-vinter«, var der så koldt i min stue, at en alpeviol på mit stuebord var stivfrossen i en uge. En morgen kl. 5 syntes jeg ikke, at jeg kunne holde ud at ligge længere i sengen, som trods varmedunk og tæpper var iskold, så jeg tørnede ud og satte kursen mod Lilballe til en familie, som jeg vidste var tidligt oppe (konen var vist malkekone). Desuden

Min stue i fru Rønnows hus med kig ind i soveværelset. En ældre kone, som ofte kom til mig, så sig engang grundigt om i stuen og sagde så: »Hvor har De det dog grænseløst hyggeligt, frk. Fenger«.

var det praktisk at cykle på det tidspunkt, for det var måneskin. En cykellygte havde tyskerne jo beordret blændet, så den ikke kunne ses, og dermed lyste den ikke på den frosne jords skarpe kanter. Jeg stoppede mig ud med aviser på både ryg og bryst og uden på vanterne havde jeg store pergament-papirposer. Patienten, jeg skulle tilse, var en mand med en dårlig hånd. Når jeg var færdig med at behandle ham, stillede et af hans mange børn sig efter tur op ved døren og sagde: »I dav æ det mæ der ska hjælp dig di vanter å!« Efter sådan at være blevet hjulpet syntes jeg næsten, at vanterne lunede dobbelt.

Hos min nabo kunne man indlevere tøj til et vaskeri i Kolding. Det var jeg meget glad for, ikke alene for mit eget tøjs skyld, men også for de – flere gange omtalte – omslagsstykker. I de hjem, hvor jeg skønnede, at det kunne lade sig gøre, bad jeg folk om at vaske omslagene, men det hændte da også, at jeg måtte koge dem på mit primusapparat, som efterhånden viste sig at være en storartet ting. Der kunne både bages brød og

kage på primus – altså indtil petroleumen blev forringet.

Angående den kolde lejlighed, så fik jeg da efterhånden en lille ovn stillet op i stuen, men de tørv, jeg fik til den, var ikke så gamle, som de burde have været, så den blev ikke rigtig nogen succes.

Det blev dog alt i alt for barskt for mig med den lejlighed. Men netop ved den tid begyndte det at gå ned ad bakke med gamle Dora, som nu var kommet hen på »De Gamles Hjem«. Så hvorfor ikke benytte mig af det til at sidde i hendes lune stue om natten. Bestyrerinden var meget velvilligt stemt over for arrangementet, så i nogle uger var jeg mere der end hjemme. Jeg fik endda mine måltider derhenne. Den første aften lød det fra Dora: »De stopper strømper?« – »Ja, gummistøvlerne slider så grusomt på dem«. »Så skal De osse ha mine de hjemmestrikkede, De kan selv tage dem henne i den næstøverste kommodeskuffe«. Jeg følte, at de virkelig var mig vel undt, så jeg gik hen og ledte i skuffen. »Kan De ikke finde dem, så er De da et skvadderhoved!« I det samme kom bestyrerinden derind, og vi fandt strømperne. Jeg har dem endnu. Det er ikke længe siden, at de blev meget beundret af en ung dame, som ligesom havde svært ved at tro, at de var håndstrikkede.

Ellers havde jeg Karen Jepsen til strikkekone, efter at jeg en dag kom hjem fra min tur og så, at der på min tavle var skrevet: »Må mor låne Deres strikketøj?« underskrevet Magdalene. Fru Jepsen skulle helst altid have strikketøj i hænderne, og tyskerne tømte jo næsten Kolding for strikkegarn. Jeg havde heldigvis hamstret til både strømper til mig selv og til kjole til en broderdatter og meget mere.

Angående Dora, da må jeg også fortælle, at da det »gik ned ad bakke« med hende, hidkaldte hun kogekonen og sagde bl.a: »Så vil a seje dig én ting, Marie, at du skal sørge for – te æ suppe er ordentlig varm – for de tilrejsendes skyld«. Og der blev både spisning og kaffe i forsamlingshuset, som skik og brug var!

Det forsamlingshus blev utrolig meget brugt. Der

var mange familiefester, men også foredrag og oplæsning med påfølgende kaffedrikning. Hvor kaffen kom fra, eller hvad den bestod af i krigstiden, husker jeg ikke, men hvad kage angår, havde hver sin ration med. Dilettantspil var der også og selvfølgelig gymnastik, boldspil og baller. Og jeg mindes, hvordan beredskabskvinder engang kogte en hel gris i gruekedlen og bød på beredskabsspisning. Karle og piger fra gårdene var flinke til at møde op til både foredrag og oplæsninger. Mange var flinke til at tage et par brændeknuder med til kakkelovnen.

Da jeg kom til Nr. Bjert, blev der sagt, at når der var allermest travlt, så måtte jeg godt leje bil til de længste afstande. Det blev aldrig aktuelt, for da de strenge vintre kom, kom jo også krigen og benzinrationeringen.

Efterhånden fik »Hjønne«-Ras, foruden telefonen, endnu mere betydning for mig, for han var cykelsmed. Vejene blev mere og mere »skærvede« og cykeldæk-

Fødselsdagsfest hos fru Vejmand, også kaldet Vøjkone, Nina Magdalene – kært barn har mange navne. Værtinden er nr. 2 fra venstre, frk. Fenger nr. 2 fra højre i øverste række.

kene dårligere og dårligere, så jeg måtte anskaffe mig en ekstra cykel, så der altid var en køreklar, når jeg kom sjoskende hjem med en flad fælg.

Det ideelle ville jo have været at bruge en lille islænderhest. Men en lille bemærkning om det på en af gårdene hjalp mig ikke. Gårdmandskonen var syg, og jeg »stillede« om hende en søndag morgen. Manden kom ind til os og sagde, at nu havde han fodret 230 dyr (hønsene var vist iberegnet). Jeg var så fræk, at jeg sagde: »Ville det så spille nogen som helst rolle, om De så også havde en lille hest at passe for æ sygeplejersk ?« Jeg fik intet svar.

En dejlig forårsdag var jeg ude at se til en 6 uger gammel dreng. Han havde taget pænt på i vægt, og alt var i orden. Jeg spurgte, om han havde været ude i luften. »Nej, han er jo ikke døbt«, sagde moderen. Jeg havde aldrig før hørt det argument og fik sagt noget om, at jeg ikke kunne tænke mig, at Vorherre ville misbillige, at de drog nytte af det gode vejr, selv om de af praktiske grunde ikke havde haft barnedåb.

Det var fem dejlige år, som jeg tit mindes med glæde.

Luftfoto, Nr. Bjert, 1934.

